

امروزه به منظور نیل به پیشرفت روزافزون سازمانها از جندهای مدیریت و تبروی انسانی، افزایش کارآیی و کاهش ضایعات، پیروزی در میدان رقابت و مواردی از این گونه مشارکت صحیح و موفقیت‌آمیز کارکنان در تصمیم‌گیریها و امور سازمان امری ضروری به نظر می‌رسد.

بنابراین، ضمن اینکه مشارکت زیردستان از رسالهای مدیر است، باید به این موضوع توجه کرد که اجرای این نظام بدون پسترسایهای مورد لزوم سازمانی و ایجاد زمینه‌های فکری صحیح در مدیریت و کارکنان و همچنین بدون دقت کافی هنگام اجرای مشارکت، عدم موفقیت در رسیدن به اهداف مشارکت و ایجاد هرج و مرنج در فضای سازمان را همراه خواهد داشت که این مسئله خود باعث بروز نگرش منفی به نظام مدیریت مشارکت جو خواهد شد.

لذا توجه به موانع اجرای صحیح نظام مشارکت در سازمانها از ضروریات است. در این مقاله به توضیح و تقدیم عوامل پرداخته که از اجرای مشارکت و یا از مشارکت موفقیت‌آمیز کارکنان در تصمیم‌گیریها و امور سازمان جلوگیری می‌کنند و سبب دستیابی به نتایج مطلوب از اجرای نظام مشارکت می‌گردند.

این مقاله، ضمن مشخص کردن عوامل آسیب‌زننده به بدنه نظام مدیریت مشارکت جو، راهگشای اجرای صحیح و موفقیت‌آمیز این نظام پریا و پیشرفت طلب است.

### آسیب‌های وارد به نظام مدیریت مشارکت جو

می‌توان این آسیبها را معلوم موارد زیر دانست:

۱ - پیش‌فرضهای نادرست در مورد مشارکت کارکنان؛

۲ - عدم مشارکت کارکنان در سازمانها؛

۳ - موانع و راهیندهای فرهنگی مشارکت؛

۴ - موانع و راهیندهای سازمانی مشارکت.

#### ۱ - پیش‌فرضهای نادرست درباره مشارکت کارکنان:

این پیش‌فرضها تلاشی مستمر و اصولی در آماده‌سازی جنبه‌های مختلف و نیز اجرای صحیح نظام مشارکت را بی‌اثر می‌سازند.

(الف) دو نوع سازمان وجود دارد: ۱ -

### مشارکت آمیز و دموکراتیک ۲ - ضد مشارکت و استبدادی

طبق این نگرش هر امری خوب باید است رحالات میانی وجود ندارد. اوضاع یا کاملاً سیاه و یاس آور است یا بر عکس کاملاً سفید و مطلوب. ولی واقعیت به صورت طیغ و وجود دارد که فقط نقاط ابتدا و انتهای آنها به صورت خوب و بد است و در بین دو نقطه مذکور بین نهایت نقطه وجود دارد که نه خوب مطلق و نه بد مطلق استند. سازمانها نیز بین دو حد مشارکت و ضد مشارکت کاملاً قرار ندارند، هرچند مدیریت سازمانها را می‌توان به دو دسته مشارکت آمیز و ضد مشارکت تقسیم کرد ولی مشارکت نیز دارای درجاتی است و هر سازمان مناسب با شرایط خود روی طیف مشارکت استبداد قرار می‌گیرد. آنچه مطلوب است حرکت منظم به طرف مشارکت بیشتر مدیران و کارکنان و سایر گروههای ذیربیط در اداره و توسعه سازمان است.

ب) مشارکت و دموکراسی سازمانی سریع و بهادگی قابل حصول است.

این پیش‌فرض به این معنی است که مشارکت و دموکراسی سازمانی هدفهایی هستند که به طور کامل و در یک زمان محدود قابل دسترسی هستند و نیازمند مقدمات قبلی نیستند. در صورتی که على‌رغم طرحها و کوششها صورت‌گرفته برای اجرای روشهای مشارکت آمیز در سازمانها، کمتر سازمانی را سراغ داریم که با این شیوه اداره شود.

باید دانست مشارکت کامل و جامع سازمانی امری ساده نیست و از اهداف بلندی است که تحقق کامل آن ساخته می‌شود. ولی پیشرفت به سری آن میسر است. چنانچه مدیریت با کسب تجارب مفید و آموختن نحوه صحیح بیان مسائل و خواستها و تحمل نظرات دیگران و بهادگیری گوش دادن به مخالفان و... من تواند مزهای مشارکت سازمانی را گسترش دهد.

در مورد این موضوع باید گفت بسیاری از مدیران خواهان رسیدن به نتیجه در کوتاه‌ترین مدت و در زمان اندک هستند که می‌توان گفت این پیش‌فرض نیز از همین خواست آنها ثابت می‌گیرد در صورتی که مدیران باید توقعات خود را از نتایج فوری مشارکت، به ویژه در مراحل انتقرار آن کاهش دهند.

ج) مدیران افتخارگرا و خودمحور تنها دلیل فقدان مشارکتند

## آسیب‌شناسی

### مالیت

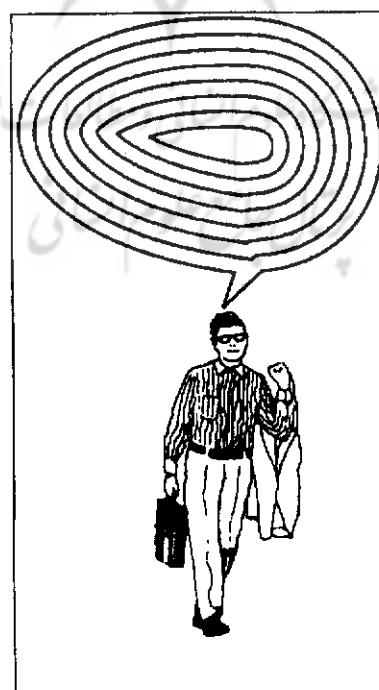
### مشارکت جو

#### دو

#### سازمانها



نادر برومند



هرچه مرج تخواهد بود، بلکه بر عکس در صورت افزایش صحیح و برنامه‌بریزی شده مشارکت کارکنان نتایج مطالعات نشان می‌دهد که در سطح فرد و سازمان کارآیی و نظم افزایش یافته است.

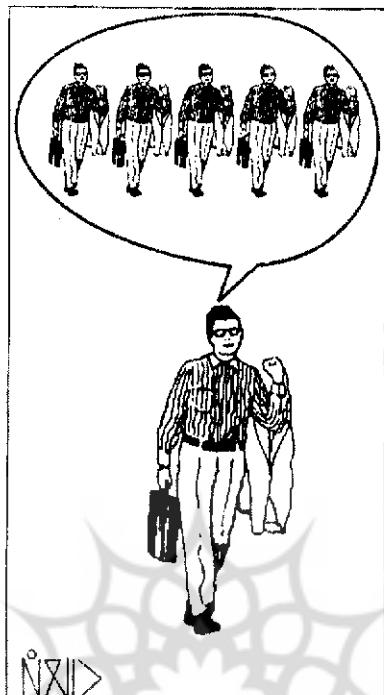
**۲ - عدم مشارکت کارکنان در سازمانها**  
عدم تعامل کارکنان برای مشارکت در سازمان و یا آماده‌بودن شرایط برای مشارکت آنان از جمله مسائل آسیب‌زننده به اجرای صحیح نظام مشارکت است. دلایل عدم مشارکت کارکنان در سازمانها عبارتند از:

(الف) احساس عدم تعلق و وابستگی کارکنان به سازمانها

هر قدر کارکنان در سازمان امنیت شغلی نداشته باشند و نیازهایشان ارضانشود همواره یک نوع خصوصت و پیگانگی نسبت به سازمان خواهد داشت. این افراد زندگی شغلی خود را جدا از زندگی شخصی خود می‌دانند و به نظر آنان زندگی شغلی تنها محلی برای کسب درآمد است و نهایت ایستگی‌های در آنها برای مشارکت وجود نخواهد داشت. در صورتش که در ظاهر وجود نظامهایی مانند استخدام مادام العمر و نظام ارشدیت باعث می‌شود که کارکنان احساس امنیت شغلی کرده و نسبت به سازمان بیشتر وفادار باشند و در نتیجه احسان تعلق و وابستگی نسبت به سازمان داشته باشند.

(ب) مغایریدن اهداف فرد و سازمان  
از دیگر دلایل عدم مشارکت کارکنان در سازمانها، مغایریدن اهداف فرد و سازمان است. برای اینکه کارکنان بتوانند در سازمانها مشارکت داشته باشند باید تضاد بین اهداف نهایی فرد و سازمان از بین بروز و یک نوع نزدیکی و اشتی بین هدفهای فرد و سازمان بوجود آید.

(ج) فقدان انگیزش  
اگر نیازهای کارکنان تامین نشود، یا واکنش روانی کارکنان سازمان موافق خواهیم شد، به همین علت ما نیم توانیم نتیجه گیری کنیم که خصوصت کارکنان با مدیران و بیش تفاوتی آنان نسبت به وظایف محلوله و ساره مسئولیت در سازمان و عدم مشارکت آنان به علت طبیعت پسر است (آنچه تصوری X به آن معتقد است) بلکه این حالات نتیجه و عکس العمل برآورده نشدن اختیارات آنان است. امروزه طبق نظریات جدید مدیریت و سازمان، ایجاد انگیزه یکی از وظایف مهم مدیر است و اگر مدیر تواند این کار



### جلب مشارکت کارکنان در سازمانها از رسالت‌های مدیران آنست

**پیش‌فرضهای قادرست در مورد مشارکت کارکنان و موانع فرهنگی و سازمانی**  
**مشارکت از جمله آسیب‌های نظام مدیریت مشارکت جو است.**

بعض از دلایلی که مدیران از مشارکت کارکنان استقبال نمی‌کنند به شرح ذیر است:

- مشارکت کارکنان باعث بسیاری از نقص و مرج و مرج منشود؛
- مشارکت کارکنان کارکنان می‌تواند باعث اشتباكات بزرگ شود؛
- متوجه کارکنان و سازمانها آمادگی برای مشارکت ندارند؛
- اظهار نظر مخالف کارکنان، بسیاری از معتقدات مدیر یا رئیس است؛
- کارمند باید دستورات رئیس خود را بذون درنگ و مقاومت اجرا کند...
- باید توجه داشت که اصولاً مشارکت و نظم در یک سازمان، متقاد نیستند و الزاماً افزایش مشارکت کارکنان همراه با اشتباه، بسیاری از

بررسی سازمانهایی که به ندرت مشارکت نهاده‌گر کارکنان در بینایه‌بریزی و رشد و توسعه سازمانی داشته‌اند، مشخص می‌گند که تماماً داران مدیران خود محور نیستند. بنابراین چنانچه

مدیر اقتدارگرا و خودمحور نباشد شرط کافی برای ایجاد مشارکت در یک سازمان مهبا نیست بلکه باید دیگر زمینه‌های آن نیز فراهم آمد و بافت و مراجعت کافی این نظام به اجرا رساند. (د) کارکنان عمیقاً به مشارکت علاقه‌مندند و به آن اعتقاد دارند.

در شرایط هر تلاطم و سخت اقتصادی و اجتماعی، مردم عمدتاً برای پاسخ به نیازهای اولیه حیاتی و اقتصادی خود در تلاش هستند و نیازهای مستحالی تر فرستظاهر نصی بایند. بنابراین هنگامی که فقر و تورم امنیت خانواده‌ای را تهدید کند، به درود مصلی برای مطرب شدن نیازهای منابع انسانی مانند مشارکت و ازادی و نهادی نفس پاک می‌مانند.

همچنین در سازمانهایی که فرهنگ استبدادی حاکم است، حتی در صورت که نیازهای ریاستی و اقتصادی انسانی آن برآورده گردد نیازهای آنان به مشارکت، به راحتی و سادگی آشکار نمی‌شود. بلکه در این سازمانها با افزایش آموزش و آگاهی اعضا، زمینه‌های لازم برای علاقه‌مندی و اعتقاد عمیق بموشارکت سازمانی غرایم خواهد آمد.

(ه) مشارکت پیشتر به معنای آزادی پیشتر است که مشارکت کارکنان در مشارکت سازمانی باید محدود به نهادی را طبق ضوابط و معيارهای قانونی رعایت کنند و عدول از این ضوابط موجب هرج دستور در سازمان می‌گردد. شرط مشارکت سازمانی محدود بودن آزادی ستوانان و کارکنان است. در سازمانهای بسیار کاتیک و غیره مشارکت امیر به دلیل عدم طرح باز مسائل و کارکنان و پاسخگویی بودن ستوانان در مقابل جمیع اعمال و اقدامات خارج از محدوده قانون و مقررات بیشتر صورت می‌گیرد. حتی کارکنان عادی چون می‌دانند ضوابط و مقررات نقض می‌گردد، برای مقررات قدرستن قابل نشده و هرچا بتوانند این ضوابط را رعایت نخواهند کرد. سازمانی که با مشارکت ستوانان و کارکنان اداره می‌شود؛ مسائل، کاستی‌ها، انجرافات به طور منظم طرح و مورد اتفاق و اصلاح قرار می‌گیرند و سازمان مسوسی خبر و صلاح حرفت می‌کند. (و) مشارکت و نظم

سازمان بخواهند طرحی را پیاده کنند و به جهت سری بودن آن نخواهند کارکنان از اهداف آن طرح اطلاع داشته باشند، لذا سیاستها و خطمسی‌ها و اهداف اجرایی طرحها را مشخص نمی‌کنند و از دادن اطلاعات به کارکنان (که از لوازم مهم مشارکت به شمار می‌روند) خودداری کرده و بنابراین کارکنان نمی‌توانند در امور سازمان مشارکت داشته باشند.

قابل ذکر است بهاری مواقعه به بهانه محرومانه بودن طرحها و موضوعها، مدیران از مشارکت دادن کارکنان اعتناب می‌کنند. در حالی که دلیل برای محرومانه بودن بسیاری از موارد وجود ندارد و چنانچه اهداف و خروجیات طرحها برای کارکنان توضیح داده شود کارکنان با همت و علاقه بیشتری در جهت اهداف و حل مشکلات آن موضوعها گام برمند می‌دارند.

۱) وجود سبکهای مختلف مدیریتی از نظر لیکرت سیستم‌های اعمال مدیریت عبارتند از:

- مدیریتی که به مرلوسین اعتماد و اطمینان ندارد (سبک استبدادی بهره‌کشی)؛
- مدیریتی که اعتماد و اطمینان نسبتاً زیاد به زیرستان دارد (سبک استبدادی خبرخواه)؛
- مدیریتی که اعتماد و اطمینان قابل توجه اما نه کامل به مرلوسین دارد (سبک مشارکتی)؛
- مدیریتی که به زیرستان اطمینان کامل دارد (سبک دموکراتیک).

براساس این نظریه مدیران که اطمینان قابل توجه و یا کامل به مرلوسین دارند (موارد ۳ و ۴ نظریه لیکرت) سبک مدیریت مشارکتی و دموکراتیک را درون سازمان به‌اجرا در می‌آورند. قابل ذکر است در شرایط امروز عدم اعتماد مدیر به زیرستان از دلایل عدم موفقیت سازمانهاست ولی چنانچه مدیران ضمن اعتماد به زیرستان شرایط رشد کارکنان و مشارکت آنان را فراهم سازند در جهت پیشرفت و بقا سازمانی گام برداشته‌اند.

#### ۲) ضعف مدیریت

ضعف مدیریت از دلایل اصلی و مهم است که باعث عدم مشارکت در سازمان می‌شود. اکثر صاحب‌نظران معتقدند آنچه که باعث موفقیت یک سازمان می‌شود مدیریت یک سازمان است. یعنی این مدیر است که باید در کارکنان ایجاد انگیزه کند و آنها را نسبت به سازمان وفادار سازد و نوعی حس تعاق و وابستگی در کارکنان نسبت

#### مشارکت کامل و جامع سازمانی از اهداف بلندی است که تحقق کامل آن به واسطه عملی نیست.



**هنگامی که فقر، امیت خانواده را تهدید می‌کنند به ندرت مطرح شدن نیازهای معنالی انسانی هائند مشارکت محلی از اعراب بیندا می‌کند.**



**مطالعات فناور می‌دهد هرچه مشارکت کارکنان بیشتر می‌شود کارایی و نظم در فرد و سازمان افزایش می‌یابد.**



**منتقادی بودن اهداف فرد و سازمان از جمله دلایل مشارکت نکردن کارکنان در سازمانهاست.**

را به نحو احسن انجام دهد، کارکنان انگیزه‌ای به همکاری و مشارکت در سازمان نخواهند داشت.

۲) احسان بیم و خطر از مشارکت جانبه کارکنان حس کنند که مشارکت بر جایگاه آنان اثر واژگونه می‌گذارد، به مشارکت تن نخواهند داد. زیرا وقتی بعضی از کارمندان کار گردد می‌راقب مس کنند درواقع یک نوع مسئولیتی را مس بپذیرند و اگر نتوانند این مسئولیت را به نحو مطلوب به انجام بررسانند امکان دارد از طرف مدیریت سازمان مورد سرزنش قرار گیرند. در مقابل اگر مدیران نیز احسان کنند که مشارکت اقتدار آنها را تهدید می‌کند، می‌کوشند تا آن را پس بزنند یا در برابر شحال دفاعی بگیرند. چنانچه مدیران ضمن مشارکت کارکنان پشتیبانیهای لازم را صورت دهند و در مراحل اولیه مشارکت زیرستان که گاهی تبایع آن چندان مطلوب نیست و حتی با شکست نیز توأم می‌شود، توان تحمل شکست را دارا باشند و شکستها را مقدمه پیروزی سازمان تلقی کنند. شرایط رشد سازمان و تقویت خود را فراهم آورده‌اند.

۳) نبود خصلتها کار گروهی در میان کارکنان لازمه انجام کارها به صورت گروهی داشتن خصلتها بیرون نویں برداشی، انتقادپذیری، نوآوری و خلاقیت است، زیرا افراد گوناگون با حواسه‌های غایب متفاوت در گروه هستند که دارای اختلاف سلیقه و عقیده هستند. برای اینکه کار به صورت گروهی انجام گیرد لازم است که کارکنان این اختلاف‌نظر و اتفاقات یکدیگر را تحمل کنند و دارای خصوصیات کارآفرینی و نوآوری در سازمان باشند.

۴) عدم ایجاد یک پست فرهنگی در سازمانها دارای فرهنگ بسته و ریشه دار استبدادی، مشارکت کارکنان امکان پذیر نیست. جرایح فرهنگی به عنوان ریشه است و اگر فرهنگ مناسب در سازمانها و کارکنان نباشد هر چقدر هم در سایر زمینه‌ها برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری داشته باشیم، نتیجه مطلوب و مورد انتظار را نخواهیم گرفت و این فرهنگ را باید از طریق آموزش‌های مناسب در سازمان ایجاد کرد.

۵) کمبود آموزش‌های لازم کمبود آموزش‌های لازم برای تحقق اهداف سازمانی، از دلایل مشارکت نکردن کارکنان در سازمانهاست. به منظور کسب تخصصهای لازم برای کارکنان آموزش‌های ویژه و مناسب مورد نیاز است.

این آموزشها به منظور ارتقا مهارت کاری کارکنان

می‌شوند و زمان و فرستاد کافی می‌شوند. اکثر مشارکت در اختیار کارکنان قرار دهند و موقع تنبیجه گیری فسروی مشارکت زیرستان از اشتباكات مدیران است.

۶) محرومانه بودن بعضی از طرحها بعضی مواقع امکان دارد مدیران عالی

### نتیجه گیری

بدلیل اینکه نظام مدیریت مشارکت جو سبب افزایش بهره‌وری و کارآیی سازمان و همچنین سلامت فضای سازمانی و افزایش همکاری بین اعضای سازمان و نیز کاهش ضایعات منی گردد، اجرای این نظام (باتوجه به شرایط سازمان) از جمله امتیازات سازمانی محاسبه می‌شود.

به جهت جلوگیری از انحرافات و نیز جلوگیری از سوءاستفاده از نام این نظام، تشخیص و تعیین موقع برسره راه نظام مشارکت و موارد آسیب‌زننده به اجرای صحیح و فایگیر این نظام لازم بهنظر می‌رسد.

- موارد آسیب‌زننده به چهاردهسته تقسیم می‌شوند:
- پیش‌فرضهای نادرست در مورد مشارکت کارکنان؛

- عدم مشارکت کارکنان در سازمان؛
- موانع فرهنگی؛
- موانع سازمانی.

بهنظر من رسد با شناخت به موقع موارد مذکور و نیز تلاش در جهت رفع آنها، از انحراف مسیر صحیح نظام مشارکت در سازمان و یا از گشایش راه سوءاستفاده از جذابیتهای این سیستم، جلوگیری به عمل می‌آید.

#### منابع

- ۱ - ابوالعلاءی، بهزاد. مراجع مشارکت موثر کارکنان، همایش ملی نظام پیشنهادها دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، (۱۳۷۹).

- ۲ - اسدی، علی. مختاری در دانشگاه ابوعلی سینا همدان، (۱۳۷۰).

- ۳ - بنی اسدی، محمدحسن. درآمدی بر مهندسی مشارکت در سازمانی، تدبیر، شماره ۵۴ (۱۳۷۴).

- ۴ - طوسی، محمدعلی. مدیریت و مشارکت کارکنان، چاپ دوم، (تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۹).

- ۵ - نژاد حاجی، فراهاد، ابرانی، علی. بررسی دلایل عدم مشارکت کارکنان، تدبیر، شماره ۶۶، (۱۳۷۵).

- ۶ - هرسی، سلاتچاره. مدیریت رفتار سازمانی، مترجم دکتر کبیری (تهران، جهاددانشگاهی، ۱۳۷۵).

● نادر برومند: کارشناس ارشد مهندسی صنایع  
Pooyamod @ yahoo.com



به سازمان بوجود آورده و سیکن را در سازمان استناد کرده که کارکنان به واحثی بتوانند پیشنهادها و نظرات شود را ارائه دهند، کارکنان را آموزش داده و پس از فرهنگی مهندسی در کارکنان و سازمان پذیری اورده. سا امروزه مدیرانی که آینده‌نگر، برنامه‌ریزی و مبتکر باشند کم داریم.

توجه به مسائل ملکوی و سمعی در برطرف کردن دلایل عدم مشارکت کارکنان از ورود آسیهای بدی به اجرای موقت آمیز نظام مشارکت جلوگیری و مدیریت و کارکنان را به سری هم‌زیستی موفق سازمانی هدایت می‌کند.

### ۳- موانع فرهنگی مشارکت

به نظر من رسید شناخت و تلاش برای رفع این موانع از موارد مهم برطرف کردن آسیهای نظام مدیریت مشارکت جو است، این نوع موانع باعث مقاومت در برابر تغییر مدیریان و کارکنان می‌شوند و برطرف کردن آنها سبب ایجاد انسداد ذهنی و شنیدن و پذیرش نظرات دیگران خواهد شد.

اهم این راه‌بندها عبارتند از:

(الف) نظام خودکامگی یا اردیاب - رضیتی: این نظام به تفاوتی سه‌گزین میان دو گروه از ادمیان می‌بردازد و آنرا از یکدیگر متفاوت می‌نماید. این نظام به صورت یک تبیه فرهنگی و هنجار اعتقادی در درون خانواده، شهر، گشوده، سازمان مشارکت، خانواده، شهر، گشوده سازمان من شود.

(ب) جهل: جهل از موانع مشارکت است چراکه انسان جاهل توانایی مشارکت ندارد، زیرا شناخت لازم را ندارد.

(ج) خودخواهی و خودمحوری: انسان خردمند ر رخدخواه نمی‌تواند با دیگران در بیامیزد و به دنیای آنان نفوذ کند.

(د) نداشتن اعتماد به دیگران: اعتماد روح مشارکت است، بی اعتمادی نمی‌گذرد قالب کار سیمی شکل بگیرد.

(ه) بیود مدلان: در مشارکت، همانلی ضروری است چراکه مدلان سبب می‌شود تا انسان بتراند با دیگران بر مبنای تفاهمنش متفاصل ارتباط برقرار کند.

(و) نداشتن انسداد ذهنی: در جامعه امروز بر دباری برای تفاوت‌های مردم با یکدیگر و نوش و تسامح از ضروریات است.

(ز) احساس حقارت: احساس نداشتن سودمندی به احساس حقارت من انجامد و این احساس

چنانچه کارکنان احساس کنند مشارکت قایقران مظلوب ندارد، در آن صورت به مشارکت قن نخواهند داد.

در سازمانهای دارای فرهنگ ریشه‌دار استبدادی، مشارکت کارکنان امکان پذیر نیست.

مانع مشارکت افراد خواهد شد.

۴- موانع سازمانی مشارکت

(الف) ساختارهای دیوان سالاری: نظامهای قانونی و ساختارهای دیوان سالاری هر مری از مشارکت است. بی اعتمادی نمی‌گذرد قالب کار

(ب) روابط رفیقی - سرویسی: در سازمانهای

دیوان سالار رابطه رفیقی و مریوس و بالادستی و زیردستی حاکم است. توزیع نابرابر افتخار و اختیارهای سازمانی میان افراد یک سازمان،

سدی استوار در راه اجرای صحیح مشارکت و از موارد آسیب‌زننده، به نظام مدیریت مشارکت جو محسوب می‌شود.

(ج) برنامه‌ریزی متمرکز: برنامه‌ریزی از بالا به پایین و نبود ساختارهای جانشی از جمله مسائل آسیب‌زننده به نظام مشارکت هستند.